

Beata Zdanowicz
Bankowy Fundusz Gwarancyjny

GWARANCJE DEPOZYTÓW NA TLE SYSTEMU BANKOWEGO WE FRANCJI

Francja jest krajem o wysokim stopniu ubankowienia. Można powiedzieć, że niemal każdy jej mieszkaniec ma kontakt z bankiem. Każdego roku 60 mln Francuzów wydaje ok. 5 mld czeków, dokonuje około 1 800 000 przelewów oraz pobiera z bankomatów ok. 1 mld franków. Istnieje 65 mln rachunków bieżących oraz 120 mln rachunków oszczędnościowych, używanych jest ok. 3 mln kart kredytowych. Funkcjonuje ponad 25 000 bankomatów, a podstawowe usługi typu czek, karty płatnicze są dla klientów bezpłatne. W całym sektorze bankowym znajduje zatrudnienie ok. 400 tys. osób.

Liczba działających we Francji instytucji kredytowych jest bardzo duża. Funkcjonuje tu 400 uniwersalnych, wielooddziałowych banków komercyjnych zrzeszonych w Związku Banków Francuskich AFB (Association Francaise Des Banques), w tym 150 banków zagranicznych. Drugą ważną grupą są instytucje pomocy wzajemnej, czyli wszelkie banki o charakterze spółdzielczym, o silnym umocowaniu lokalnym. Tworzą one autonomiczne ugrupowania bankowe z własnymi organami centralnymi. Takimi grupami są:

- ❖ *Crédit Agricole* – obecnie największy bank francuski, zorientowany na sektor rolny,
- ❖ *Crédit Mutuel* – dziewiąta pod względem wielkości grupa, zorientowana także na rolnictwo,
- ❖ *Banques Populaires* – ósme ugrupowanie francuskie o mocno zdecentralizowanej strukturze wyspecjalizowane w finansowaniu rzemiosła oraz małej i średniej przedsiębiorczości,
- ❖ *Crédit Coopératif* – zorientowany na sektor mieszkalnictwa oraz niektóre dziedziny związane z gospodarką morską.

Ponadto na rynku funkcjonują inne spółki finansowe, które w większości są filiami banków lub ugrupowań przemysłowych. Prowadzą one bardzo wyspecjalizowaną działalność jako przedsiębiorstwa finansujące sprzedaż ratalną, przedsiębiorstwa kredytu mieszkaniowego, leasingowe lub faktoringowe.

Ostatnią znaczącą grupą instytucji francuskiego sektora finansowego są przedsiębiorstwa zależne od państwa, czyli: kasy oszczędnościowe, sieć pocztowa, kasy depozytowe, a także *Banque de Developpement des PME* (wspiera banki tradycyjne w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw), *Crédit Local de*

France (pierwszy bank samorządów lokalnych) oraz *Crédit National* (finansuje, zwłaszcza długoterminowo, przedsiębiorstwa przemysłowe i handlowe).

Wszystkie instytucje sektora bankowego funkcjonują na mocy obowiązującego prawa bankowego z 1984 roku.

Każda z grup banków posiada odrębny system gwarancyjny, niemniej wszystkie stosują się do ustalonych norm Unii Europejskiej. Obowiązuje w nich ten sam limit ubezpieczenia, czyli 400 000 franków na jednego deponenta. Żadna z istniejących instytucji kredytowych nie może pozostać poza systemem gwarancyjnym, musi bowiem należeć do systemu obejmującego jego grupę banków. Obowiązkowa jest także przynależność do określonego związku banków. I tak na przykład wszystkie banki komercyjne należą do Związku Banków Francuskich AFB i obejmuje je stworzony i prowadzony w ramach AFB system gwarancji depozytów. Taka różnorodność grup i systemów gwarancyjnych wynika z przeszłości. Do 1984 roku istniały bowiem różne systemy gwarancyjne dla różnych instytucji. W 1984 roku zatwierdzono Dyrektywę UE i przyjęto obowiązkowość systemu dla każdej grupy banków, nie tworząc przy tym, co według zasad Unii jest możliwe, jednolitego systemu.

Warto przyrzeć się bliżej zasadom gwarantowania depozytów obowiązującym w różnych grupach bankowych, a w szczególności w grupach instytucji wzajemnej pomocy.

Francuskie banki spółdzielcze, czyli *Banques Populaires*, zrzeszone są w 30 bankach regionalnych. Ich bankiem centralnym jest Centralna Kasa Banków Spółdzielczych, a organem zrzeszającym Izba Związkowa Banków Spółdzielczych. W systemie banków spółdzielczych deponentów chroni się przede wszystkim w sposób pośredni przez niedopuszczenie do upadłości ich banku. Część zysków (10% rocznie) banków spółdzielczych przekazywana jest do systemu gwarantowania. W razie potrzeby możliwa jest także dodatkowa składka banków. Generalnie deponent chroniony jest zatem przez cały związek banków spółdzielczych, a granicą istnienia tego solidarnego systemu mogłaby być jedynie upadłość całej grupy. O użyciu środków funduszu decyduje Rada Nadzorcza Izby Związkowej Banków Spółdzielczych, która składa się z przedstawicieli banków.

Głównymi trudnościami, jakie dotyczą tę grupę instytucji, są złe kredyty i niemożność utworzenia odpowiednich rezerw. W takiej sytuacji Izba Związkowa gwarantuje kredyty, zwalniając banki spółdzielcze z konieczności tworzenia rezerw. Po wystąpieniu strat z funduszu wypłacane są środki na ich pokrycie w formie subwencji. Po uzdrowieniu sytuacji bank zwraca je zatem bez żadnego oprocentowania.

Podkreślenia wymaga ogromne znaczenie mechanizmu solidarności w ramach tej grupy banków. Każdy bank spółdzielczy czerpie siłę z przynależności do grupy, gdyż poza nią nie byłby w stanie pokrywać wszystkich swoich potrzeb. Dlatego też nie waha się wpłacić na pomoc dla innego banku, którego nie traktuje jako swojego konkurenta. W ten sposób ratuje bowiem reputację całej grupy.

Zupełnie inne stosunki panują między bankami komercyjnymi. Są one w odróżnieniu od banków spółdzielczych silnie konkurencyjne względem siebie.

Ich przynależność do Związku Banków Francuskich jest obowiązkowa. AFB jest organem związkowym niezależnym od rządu i państwa. W sześciu działach – w tym w departamencie spraw bankowych, który zajmuje się także gwarancjami dla deponentów upadłych banków – zatrudnionych jest 120 osób. AFB wydaje biuletyny, prowadząc szeroką akcję promocyjną dla banków. Pomaga i radzi, gdy wystąpią problemy w ich funkcjonowaniu, reprezentuje cały sektor przed szeroką publicznością. Ponadto prowadzi lobbing na rzecz swoich członków, czyli banków komercyjnych.

System ubezpieczeń depozytów AFB nie opiera się, jak w większości państw europejskich, na składkach rocznych zbieranych ex ante. Fundusz na wypłaty tworzony jest dopiero po wystąpieniu niewypłacalności jakiegoś banku. Wówczas to wpłaty obejmują wszystkich członków związku odpowiednio do ich wielkości i możliwości, według ustalonych wcześniej w umowie stawek. Natychmiast po informacji o niewypłacalności banku AFB wyznacza inny bank, który wypłaci pożyczkę niezbędną do zaspokojenia deponentów. Wysokość składki ustalana jest przy uwzględnieniu wysokości zgromadzonych depozytów oraz rodzaju kategorii instytucji kredytowej. AFB może przy tym zażądać od banku wpłat składek za dwa lata poprzednie oraz wpłaty składek za dwa następne. System francuski pokrywa depozyty na rachunkach imiennych, bez depozytów międzybankowych oraz depozytów właścicieli, kierownictwa i innych osób powiązanych z bankiem. Górna granica ubezpieczenia jest dość wysoka i wynosi 400 000 franków, czyli 60 000 ecu (wymagany w Unii Europejskiej poziom to 20 000 ecu). Ustalony został przy tym limit wypłat, które w okresie 5-letnim nie mogą przekroczyć 2,5 mld franków.

Od 1984 roku problemy niewypłacalności dotknęły 20 banków francuskich, dla których trzeba było odwołać się do systemu gwarancyjnego. Ważną rolę w każdym z przeprowadzonych procesów upadłościowych odgrywała Komisja Bankowa, która powoływała w tych bankach zarząd komisaryczny. Jako organ nadzorczy dba ona o poszanowanie norm bankowych i norm etycznych, troszczy się o banki i o kondycję sektora, prowadzi działalność prewencyjną. W toku prac analizowane są w niej dane otrzymywane od instytucji kredytowych, a ponadto wyspecjalizowani inspektorzy przeprowadzają kontrole na miejscu w bankach. W skład Komisji wchodzi 6 osób: po jednym przedstawicielu Banku Centralnego, Ministerstwa Finansów, Sądu Najwyższego, Sądu Kasacyjnego oraz dwóch przedstawicieli środowiska bankowego. Prace Komisji prowadzi i wspiera Sekretariat Generalny. Do uprawnień prawnych Komisji należy wiele sankcji instytucjonalnych. Może ona upominać banki, odwoływać członków Zarządu, ograniczać działalność kredytową, wprowadzać sankcje finansowe, wykreślić bank z listy instytucji kredytowych lub także sygnalizować bankom konieczność zmian w profilu ich działalności. W przypadku problemów banku Komisja również organizuje pomoc wśród jego akcjonariatu. Zwrócenie się do nich nie jest nakazem prawnym, lecz tylko próbą zdyscyplinowania ich i zmuszenia do większego zainteresowania losem banku.

Dziś we Francji trwają intensywne prace nad gruntownymi zmianami przepisów, w zakresie gwarancji depozytów. W przyszłości ma zostać wprowadzona ustawa o jednolitym systemie gwarancyjnym dla wszystkich banków. Najprawdopodobniej będzie on wzorowany na systemie AFB dla banków komercyjnych. Nie wpłynęłoby to jednak na sytuację grupy banków spółdzielczych, które nie zamierzają zmieniać własnych wewnętrznych systemów bezpieczeństwa. Byłyby one zmuszone jedynie do wpłacania dodatkowych składek na wspólny dla wszystkich nowy fundusz. Określone wcześniej składki wpłacane byłyby wówczas regularnie. Dotychczas nie jest znana ich wielkość – będą ona skorelowane zapewne z sytuacją finansową kraju. Fundusz ten będzie wzywany do interwencji przez Komisję Bankową. Będzie mógł jednak sam decydować o jej przyznaniu, a także wprowadzić na przykład własne warunki lub zmiany m.in. we własności instytucji ratowanej. Wraz z wprowadzeniem jednolitego systemu gwarantowania planuje się wypracowanie jednolitych zasad postępowania w sytuacjach problemowych.

Na zakończenie warto wspomnieć o obecnym stanie konkurencyjności banków francuskich. Z przedstawionego na wstępie opisu struktury sektora widać wyraźnie, że jest on raczej przepełniony i rozdrobniony. W euro-Europie jest pewne, że mały bank nie ma szans na przetrwanie. Potrzebna jest mu bowiem odpowiednia rentowność i wielkość, aby mógł sprostać europejskiej konkurencji. Specyfika sektora francuskiego i jego klientów polega przy tym na ogromnym

Tabela. Największe banki Francji (stan na grudzień 1997)

Lp.	Nazwa banku	Kapitały własne (w mln \$)	Aktywa (w mln \$)	Zysk brutto (w mln \$)
1	Crédit Agricole Groupe	22 273	419 847	2 927
2	Banque Nationale de Paris	11 518	339 711	1 372
3	Groupe Caisse d'Epargne	10 967	214 786	640
4	Société Générale	9 742	440 975	1 682
5	Paribas	8 535	245 110	1 878
6	Crédit Mutuel	7 849	108 339	706
7	Crédit Lyonnais	7 129	250 200	702
8	Groupe Banques Populaires	5 426	111 187	694
9	Crédit Commercial de France	2 961	66 610	440
10	Natexis	2 902	49 967	48

Źródło: „Financial Times” 11.03.1999 r.

przywiązaniu do spraw narodowych i lokalnych. Dlatego też wydaje się, że zawsze swoje miejsce w systemie znajdą tu banki o orientacji regionalnej i lokalnej. Najprawdopodobniej jednak będą one związane z wielkimi grupami bankowymi. Z drugiej strony silne tendencje do izolacji sektora francuskiej bankowości sprawiły, że pozostał poza tendencjami łączeniowymi Europy. Dziś jest on znacznie mniej skonsolidowany w porównaniu z Wielką Brytanią, Szwajcarią czy Holandią. Żaden z francuskich banków nie posiada więcej niż 10% depozytów krajowych. Pozostając poza wielkimi konsolidacjami ostatnich lat, bankowość Francji straciła dobrą pozycję na szczycie list światowych. Na liście 500 największych pod względem kapitałów banków europejskich Francja umieściła tylko 21 banków, podczas gdy Niemcy aż 97, Włochy – 85, Hiszpania – 45, Szwajcaria – 37, Wielka Brytania – 36, Austria – 22 (według zestawienia w „The Banker”, wrzesień 1998).

Dziś władze Francji dostrzegły konieczność promowania konsolidacji, choć na razie wyłącznie wewnątrz kraju. Największy pod względem aktywów Société Générale zdecydował się na połączenie z piątym pod względem wielkości aktywów bankiem Paribas. Połączony bank o nazwie SG Paribas stanie się czwartym na liście największych banków świata i trzecim w Europie, o wartości rynkowej ponad 30 mld euro i aktywach 679 mld euro.

Po stworzeniu strefy euro jest pewne, że tendencje konsolidacyjne w Europie będą narastać. Nowa sytuacja wymagać będzie stworzenia kilku eurobanków nie ograniczonych granicami jednego kraju. Z tego też względu obrona Francji przed fuzjami transgranicznymi będzie coraz słabsza. Już teraz banki zagraniczne wykazują duże zainteresowanie hermetycznie zamkniętym rynkiem francuskim.

Beata Zdanowicz

Bibliografia

1. Lesław Góral, *Kierunki rozwoju systemów ochrony depozytów pieniężnych instytucji kredytowych w wybranych krajach wspólnoty Europejskiej*, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, t. XLIX, 1994.
2. Safa Rachid, *Bank Deposit Guarantee in France: Current Flaws and Future Prospects*, Legal Analysis 1993.
3. Beata Zdanowicz, *Europejskie systemy gwarantowania depozytów pieniężnych – porównanie*, „Bezpieczny Bank” 4(5)/98.
4. Materiały ze szkolenia BFG w cyklu francuskim, Warszawa kwiecień 1998 oraz Paryż styczeń 1999.
5. Artykuły w „Financial Times” marzec 1999, „The Banker” styczeń 1999.

ZMIANY W REGULACJACH BANKOWYCH

Czołowe międzynarodowe banki wystąpiły ostatnio z inicjatywą wzmocnienia działań w zakresie zarządzania szeroko pojętym ryzykiem bankowym. Motorem działania okazały się przede wszystkim niedawne kłopoty funduszu hedgingowego Long Term Capital Management.

Grupa dwunastu banków z USA i Europy Zachodniej utworzyła specjalny komitet w celu wypracowania nowych standardów zarządzania ryzykiem i kontrolowania zaangażowania na wolnych rynkach instrumentów pochodnych. Przypuszczalnie wiosną grupa przygotuje propozycje nowych miar ryzyka. Intencją grupy jest promowanie i rozszerzanie najlepszych praktyk w zarządzaniu ryzykiem kredytowym i rynkowym oraz w gromadzeniu i zestawianiu kluczowych informacji. Niektórzy regulatorzy są zdania, że inicjatywa ta może okazać się próbą przeciwstawienia się tendencji nasilania regulacji bankowych, jaką obserwuje się ostatnio ze strony nadzoru.

Równoległe do tych propozycji trwają prace w Komitecie Bazylejskim. Jego przedstawiciele wezwali banki do szybkiego udoskonalenia kontroli i sposobów monitorowania bankowego zaangażowania w fundusze hedgingowe. Jednocześnie stwierdzili, że bezpośrednie regulowanie tego typu instytucji o wysokim stopniu lawerowania jest bardzo utrudnione. Wstępnie zasygnalizowali oni także konieczność zmian w zasadach dotyczących adekwatności kapitałowej. Być może już w końcu marca banki będą musiały utrzymywać więcej kapitału dla pokrycia ryzyka związanego z zaangażowaniem na rynku derywatów i z operacjami z funduszami hedgingowymi.

Ostatnio w dyskusjach nad przyszłością regulacji bankowych podkreślana jest teza o braku możliwości ich odgórnego zwiększania. Alan Greenspan, szef Rezerwy Federalnej USA, stwierdził, iż regulacje finansowe na miarę XXI wieku w coraz większej mierze muszą polegać na prywatnym nadzorze i odpowiednim nastawieniu samych instytucji do utrzymywania bezpieczeństwa i stabilności. (BZ)

Na podstawie: „Financial Times” 8.01., 25.01., 29.01.1999.